

Symposium
Vechtscheidingen
12 oktober 2015, KNAW Amsterdam

Meer om over te vechten!

*Echtscheiding in juridisch en sociologisch kader: over
veranderende wetten en veranderende verwachtingen van het
huwelijk*

Prof. Dr. Masha Antokolskaia
Vrije Universiteit Amsterdam,

Waarom vechtscheidingen?

- 2013: Zeistse zaak: twee kinderen vermoord door de vader
- 2014: Rapport van de kinderombudsman. Vechtende ouders, het kind in de knel
- 2015: Internationale conferentie door het Ministerie van Veiligheid en Justitie

Wat is vechtscheiding?

Kinderombudsman: we spreken van een vechtscheiding als de scheiding zo conflictueus verloopt dat de ouders het belang van de andere ouder en/of van de kinderen uit het oog verliezen

Hoeveel ouders vechten?

- Jaarlijks scheiden circa 70.000 stellen met minderjarige kinderen
- Jaarlijks maakt 1,6 procent van de thuiswonende kinderen een scheiding mee
- Het exacte aantal vechtscheidingen is niet bekend,
- Schatting:
 - jaarlijks maken ongeveer 3.500 kinderen een vechtscheiding mee
 - ongeveer 16.000 kinderen hebben ernstig last van de vechtscheiding

Waarom vechten ouders?

- Persoonlijkheden van de ouders
- Ideologie:
 - Individualistisch concept van het huwelijk
 - Gelijkheidsideologie
- Juridische prikkels:
 - Automatisch doorlopen van gezamenlijk gezag na de scheiding
 - Effectueren van contact/omgang tegen de wil van een van de ouders
 - Co-ouderschap tegen de wil van een van de ouders

Ideologie: 'Fight for your rights!'

Individualistisch concept van het huwelijk: erfenis van de Verlichting:
De mens is het centrum van de orde der dingen => Ik ben het centrum

- Het huwelijk wordt niet meer gezien als sociale en religieuze plicht maar als iets ten behoeve van het individu
- Het huwelijk is een van de wegen die het individu kan bewandelen om geluk na te streven
- Het huwelijk is een verbond gebaseerd op romantische liefde en niet op economische noodzaak of maatschappelijke conventies
- Het huwelijk is niet meer dan een privaatrechtelijke overeenkomst
- Het individu heeft het recht om een ongelukkig huwelijk te ontbinden
- De staat heeft geen recht om het uitoefenen van het 'natuurlijk recht om te scheiden' onmogelijk of moeilijk te maken
- Kinderen zijn geen belemmering voor echtscheiding

Ideologie: 'Fight for your rights!'

Individualistische ideologie

Schaduwzijden

- Huwelijk gebaseerd op affectie en vrije keuze → minder stabiel dan het huwelijk gebaseerd op economische noodzaak en sociale conventies = hogere echtscheidingsgraad
- Huwelijk gebaseerd op liefde → liefde komt tot een einde bij een v/d geliefden = heftige emoties bij de verlaten echtgenoot
- Hedonistische functie v/h huwelijk → steeds hogere verwachtingen inzake de kwaliteit van de relatie = beëindiging van een relatie die niet meer 110% bevredigend is
- Kinderen zijn geen belemmering voor scheiding → Conflicten over kinderen, negatieve effecten van de scheiding op de kinderen

Ideologie: ouders zijn gelijk

Moeders zijn niet betere opvoeders dan vaders

- 1976:

'Social scientists in general and developmental psychologists in particular, doubted that fathers had a significant role to play in shaping the experiences and development of their children, especially their daughters.'

(Handboek: M. Lamb, The role of the father in child development)

- 1997:

'With the exception of lactation, there is no evidence that women are biologically disposed to better parent than men are. Social conventions, not biological imperatives, underlie the traditional division of parental responsibilities.'

(Handboek: M. Lamb, The role of the father in child development, p. 120)

Het nieuwe vaderschap:

- Verandering van rolpatronen binnen gezinnen: gelijke verdeling van zorg en betaalde arbeid
- Nieuwe vaderschap – diepere, emotionelere, intiemere betrokkenheid
- Nieuwe vaders – nog steeds in de minderheid:
onderzoek onder 14 Europese landen (2004): vaders zijn goed voor 30% van de zorg voor kinderen

Gelijkheidsideologie: wettelijk respons

- Fase een – ongelijkheid: het eenhoofdig gezag
 - In theorie: beide ouders hebben gelijke rechten om de verzorgende ouder te worden
 - In de praktijk: moeder – de verzorgende ouder, vader – de ‘omgangsouder’
- Fase twee – formele gelijkheid: het gezamenlijk gezag
 - In theorie: beide ouders hebben gelijke rechten
 - In de praktijk: moeder – de verzorgende ouder, vader – de ‘omgangsouder’
 - Verzorgende ouder heeft macht: onwillige moeder kan de uitoefening van het gezagsrecht van de vader effectief frustreren
- Fase drie – materiele gelijkheid: het co-ouderschap
 - Beide ouders zijn verzorgende ouders

Gelijkheid: Gezamenlijk gezag na de scheiding

- Voor 1995: gezamenlijk gezag eindigt automatisch na de scheiding. De ene ouder wordt voogd, en de andere ouder toezienend voogd
- Jurisprudentie Hoge Raad: automatisch einde van gezamenlijk gezag na scheiding is een schending van art. 8 EVRM

De rechter laat gezamenlijk gezag na scheiding doorlopen mits:

- beide ouders dat wensen;
- tussen de ouders een goede verstandhouding bestaat;
- het belang van het kind zich daar niet tegen verzet

Gelijkheid: Gezamenlijk gezag na de scheiding

- Wet van 6 april 1995: de rechter zet het gezamenlijk gezag voort:
 - mits eensluidend verzoek van de ouders;
 - tenzij gegronde vrees dat daardoor het belang van het kind zal worden verwaarloosd
- Wet van 30 oktober 1997, art. 251 lid 2: gezamenlijk gezag loopt van rechtswege door, tenzij (een van) de ouders in het belang van het kind eenhoofdig gezag vraagt
- HR 10 september 1999: Eenhoofdig gezag wordt een uitzondering. Verzoek van de ouder(s) om eenhoofdig gezag en slechte communicatie tussen de ouders is op zich niet voldoende om van gezamenlijk gezag af te zien. Het kind moet ‘klem en verloren’ dreigen te raken tussen de ouders

Gelijkheid: Gezamenlijk gezag na de scheiding

Eenhoofdig gezag is een uitzondering geworden

	Handhaving ouderlijk gezag	Man/oudste partner	Vrouw/jongste partner	Beide partners
Perioden	%	%	%	%
1993	16	5	76	3
1995	17	5	71	7
1997	34	3	59	4
2001	93	0	5	2
2003	92	0	3	0
2005	86	1	4	5
2007	93	0	1	1
2009	94	0	2	2

Gelijkheid: Gezamenlijk gezag na de scheiding

Huidig recht: wetswijziging 1 maart 2009

Gezamenlijk gezag na echtscheiding is de regel,
eenhoofdig gezag is de uitzondering

Gezamenlijk gezag loopt door na de echtscheiding (1:251 lid 2),
ontbinding van geregistreerd partnerschap, of scheiding van de
ouders in informele relatie, tenzij de rechter een van de ouders
met het gezag belast (art. 1:251a lid 2)

Huidig recht: wetswijziging 1 maart 2009

Eenhoofdig gezag na de echtscheiding, ontbinding geregistreerd partnerschap of scheiding van ouders in informele relatie, indien:

- een onaanvaardbaar risico bestaat dat het kind klem of verloren zou raken tussen de ouders en dat niet te verwachten is dat hierin binnen afzienbare tijd voldoende verbetering zou komen, of
- wijziging van het gezag anderszins in het belang van het kind noodzakelijk is

Nederland staat niet alleen!

Automatisch doorlopen van gezamenlijk gezag na de scheiding:

- 1989 – Engeland & Wales
- 1995 – België
- 1995 – Australië
- Heden – 22 Europese stelsels

Meer om over te vechten!

- Kleine groep ouders met goede verstandhouding
- Gezamenlijk gezag wordt door vaders als een recht gezien
- Belangenorganisaties voor vaders: voor gezamenlijk gezag
- Belangenorganisaties voor moeders: tegen gezamenlijk gezag
- ‘Gender wars’
- Perspectief van het kind raakt uit het oog verloren

Meer om over te vechten!

‘Gender wars’

Vaders: gezamenlijk gezag als recht van de niet-verzorgende ouder en als oplossing voor de omgangsproblematiek

Moeders: gezamenlijk gezag mag alleen doorlopen als er een goede verstandhouding is tussen de ouders

Meer om over te vechten!

Gezamenlijk gezag brengt geen reële gelijkheid

- Slechte communicatie – geen belemmering voor gezamenlijk gezag
- Gezamenlijk gezag wordt lege huls:
 - Ouders kunnen samen geen beslissingen nemen
 - Rechter moet over alles beslissen
- Wie het kind bij zich heeft, heeft macht
- Juridische strijd verschuift van het gezag naar de hoofdverblijfplaats van het kind
- Co-ouderschap als ultieme oplossing voor de ouders?

Gelijkheid: het co-ouderschap

Nu kunnen wij ons kind echt gelijk verdelen!

Gelijkheid: het co-ouderschap

- Geen wettelijke definitie
- Een kind verblijft na de scheiding circa 50% van de tijd bij de vader en circa 50% van de tijd bij de moeder
- Gelijkaardige verzorging en opvoeding = co-ouderschap?
- Hoge Raad 21 mei 2010:
 - De rechter is niet verplicht om in alle gevallen co-ouderschap toe te passen
 - Bij de toekenning van co-ouderschap is het belang van het kind doorslaggevend
- Het percentage co-ouderschap is sinds de wetswijziging toegenomen en bedroeg in 2009 circa 27% van de kinderen van gescheiden ouders

Gelijkheid: het co-ouderschap

Nederland staat niet alleen!

Co-ouderschap mogelijk tegen de wil van een van de ouders

- Zweden 1998
- Frankrijk 2002
- Spanje 2005
- Australië 2006
- België 2006
- Noorwegen 2010
- Catalonië 2010

Meer om over te vechten!

De geschiedenis van gezamenlijk gezag herhaalt zich:

- Kleine groep ouders met goede verstandhouding
- Gelijkverdeeld verblijf wordt door vaders als een recht gezien
- Belangenorganisaties voor vaders: voor co-ouderschap
- Belangenorganisaties voor moeders: daartegen
- ‘Gender wars’
- Perspectief van het kind raakt uit het oog verloren

Invloed van de verandering van de wet

Meer contacten...

- Eenhoofdig gezag – een zeldzame uitzondering
- Co-ouderschap circa 27% van kinderen
- Contact met de niet-inwonende vader langer en vaker:
 - Van gem. 1,2 nacht per week naar 2 nachten per week

... maar ook meer conflicten

- Minder sterke band met de vader
- Meer problemen bij kinderen
- Minder tevredenheid moeders

Bron: Van der Valk/Spruijt, *Scholieren & Gezinnen. Evaluatie Ouderschapsplan*, WODC, 2013

Gelijkheid van de ouders vs. belang van het kind

Contact met beide ouders

vs.

Bescherming tegen ouderlijke conflicten

Mogelijke aanpak vechtscheidingen?

- Ideologische veranderingen?
- Ouderlijke educatie
- Verminderen wettelijke prikkels tot vechten?
 - Vroege diagnostisering van de vechtscheidingen
 - Meer mogelijkheden voor de rechter om bij hoogoplopend conflict eenhoofdig gezag toe te passen
 - Geen co-ouderschap zonder de wens van beide ouders